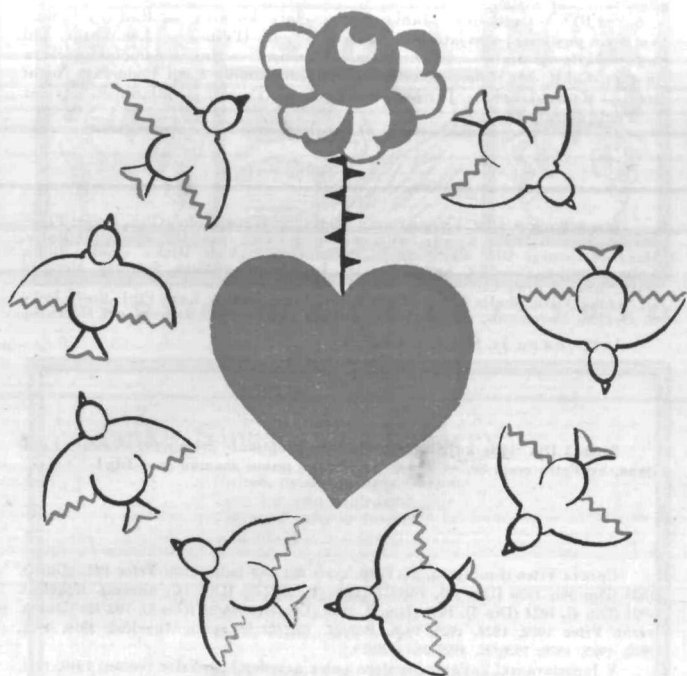

VRTEC

10

VSEBINA k 10. številki: Janko Samec: Igra kovačev — Radivoj Rehar: Vetri in pastirji — Svjatoslav: Medved v gori (Pesmi) — Lea Fatur: Od bojne sekire do orala — D. D.: Plemič Vsemogoč — Janez Samotar: Elektra in njen nakit — Črtomir Zorec: Delo ni sramotno — Ciril Poderžaj: Nočni gost — Radivoj Rehar: Jurij s pušo in zmaj (Pesem) — Mladinski novičar — Pouk in zabava.

Zagonečke v 9. številki Vrta so prav rešili: Jug Ivana, Golob Olga, Celje; Penč Mirjam, Česen Joško, Kranj; Grundner Mici, Fanči in Frida, Mravljak Draga, Maribor; Demšar Mici, Pajer Payla, Bučar Danica, Vode Minka, Črnilec Julka, Kuhar Lenčka, Potočnik Anika, Volčjak Iva, Jelovec Mara, Šušteršič Mera in Jelka, Rudolf Francka, Poljanec Tončka, Kalan Francka, Vidic Zlata, Cyranski Gj., Linke Vilka, Škofja Loka; Dacar Peter, Tržič; Kasper Karl, Ptuj; Košir Joško in Danica, Novomesto; Stepan Janez, Čurilce; Jug Franjo, Studenci pri Mariboru.

Izžrebana je Mravljak Draga.

Samo 2 Din stane knjižica »Sprehod po Ljubljani« pri upravi »Vrta«, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80. — Priloži naročilu v pismu znamko za 2 Din!

Uprava Vrta (Ljubljana, Sv. Petra cesta 80) ima še nevezan Vrtec 1922 (Din 7); 1925 (Din 10), 1926 (Din 14), 1926/27 (Din 14), 1927/28 (Din 14), nevezan Angelček 1921 (Din 4), 1924 (Din 5), 1925 (Din 6), 1926 (Din 8), 1926/27 (Din 8), 1927/28 (Din 8), vezan Vrtec 1922, 1924, 1925, 1926, 1926/27, 1927/28 in vezan Angelček 1919, 1921, 1922, 1925, 1926, 1926/27, 1927/28, 1928/29.

V Jugoslovanski knjigarni se dobe poleg navedenih še Vrtec (vezan) 1910, 1911, 1913—1917, 1921; Angelček (vezan) 1895, 1906, 1908, 1912—1916, 1923.

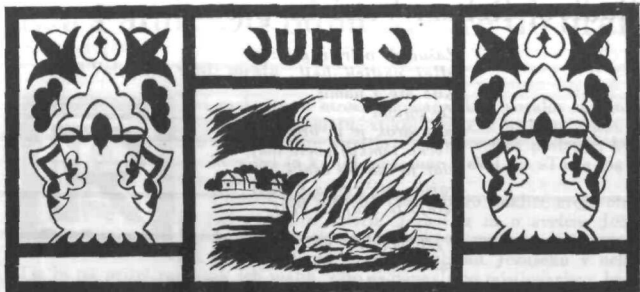
Vrtec s prilogo Angelček (10 številok) stane za leto 1929/30 Din 22, Angelček sam Din 8.

Urednik in izdajatelj: Jožef Volc, stolni kanonik v Ljubljani, Pred škofijo števil. 8. Rokopisi in rešitve naj se pošiljajo na »Uredništvo Vrta in Angelčka« v Ljubljani.

Pred škofijo št. 8.

Naročnino sprejema »Uprava Vrta in Angelčka« (dr. Jožef Demšar) v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 80. — Čekovni račun uprave št. 10.470.

Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani Karel Čeč.

1 9 2 9 / V R T E C / 1 9 3 0

Janko Samec: Igra kovačev.

*Hajmo, deca ... hajmo, hajmo!
Zdaj pa tisto zaigrajmo,
kak med sabo se kovači
pomenkujejo s tolkači!*

*Prvi pravi: Trk, trk, trkam —
jaz železo črno šorkam,
da mi pod udarci poje
kakor mehko srce moje.*

*Drugi méni: Pok, pok, pokam —
nad železom nič ne jokam,
ga nabijam v plat železno,
kot mi tolče srce jezno.*

*Tretji ... bum! pa vmes udari:
Kaj mi jok in petje mari?
Jaz v železo tak rentaçim,
da ga čisto predrugačim.*

*Buh-buh-buh! se še oglasi
vmes četrti prav počasi.
Kadar zraven jaz udarim,
celi vasi gospodarim.*

Radivoj Rehar: Vetri in pastirji.

Zašumeli vetri v gori:
»Hej, pastirji, hej!
Kdo gre z nami?
Za gorami
svet širok je in brez mej!
Večno tamkaj cvete maj,
zlat je sad na vsaki veji,
rajske ptičice pa v meji
letajo iz kraja v kraj.

Vsak potoček, vsak izvir
sama sladka je medica,
kamen sleherni potica,
vsak dan praznik, vsak dan pir!

A pastirji so dejali:
»Pojte, vetri, svojo pot!
Več so nam planine naše
kakor vse bogastvo vaše,
polno varanja in zmot.

Lepši naših rož je cvet,
slajše naših ptic je petje,
tišje naših gor zavetje
kakor ves vesoljni svet...

Svjatoslav: Medved v gori.

Brunda medved v sivi gori:
»Kdo mi je mladiče ukral?
Nekdo prišel je v planino,
ko sem jaz pod hruško spal...

Pojdem v grape in doline,
bele hiše razdrobim,
zlate njive vse razrijem,
če mladičev ne dobim.

Pleza medved čez skaline,
pleza, leze čez goro,
pa ustavi se v bregovih,
v polje brunda žalostno.

Medvediče so ukrali
in jih plesati uče.
Krog mladičev stoje lovci —
Stari medved k njim ne sme...

Lea Fatur: Od bojne sekire do orala.

10. Vstajajo vasi, mesta . . .

javi razkuštrani otroci stopicajo okoli vogalov misijonarjeve hiše v Lapointu, vtikajo prste v usta in v nos, poslušajo v okno in strmijo v čudno veliko poslopje, koder je danes pel in kropil misijonar. Rekel je: »To je vigvam Gospoda Boga.«

Ljuba Črna suknja! Vsako jutro pokliče svoje otroke in jim govori o Mariji, Jezuščku in o svetem Jožefu. Indijaneček, ki zna moliti in ki se ne potepa in pretepa, tak Indijaneček da pride k ljubemu Jezuščku v nebesa.

Tja bi pa prišel rad vsak teh malih, zato si ponavljajo misijonarjeve besede in čakajo na glas zvončka.

Zdi se pa, da je danes misijonar pozabil na svoje male prijatelje. Majhen kuštravec spleza do okna in pokuka z živimi očmi v sobo. Skoči potem dol in naznani: »Nože (oče) dela črte po beli koži.« Otroci se gledajo, ne vede, kaj bi. »Nože dela črte — treba je čakati!«

Baraga se je zamislil onkraj morja. Njegova ljubezen spaja dva dela svetá, njegova ljubezen veže morja in reke. Kakor gori misijonarjevo srce za uboge divjake, tako mu je navezana duša na daljni dom, drago sestro, ljube prijatelje, na ves narod. In sestra, prijatelji in ves katoliški svet sledi misijonarjevim stopinjam ter čaka njegovih poročil.

Baraga piše: »Iz globočine srca sem Boga zahvalil, da me je poklical v Ameriko, da ustanavljam v prid naših ubogih indijanskih sobratov nove misijonske postaje. Večkrat sem dobil sporočila in prošnje, kako hrepenijo divjaki ob Gorenjem jezeru po božji besedi. Pa dobim povelje od svojega škofa, da naj se podam k njim. Osmega junija sem odšel iz Svete Marije pri Veliki vodi, ustavil sem se v Kakinavu, v Detroitu in v Krivem drevesu, četrtega julija sem prišel v Sant de Marie (Šmarje), osemindvajsetega julija sem prišel v Lapoint. Od Sant de Marie do Lapointa štejejo tri sto in trideset ameriških milj — tako daleč od mene je do bližnjega misijonarja.

Brž potem, ko sem sem prišel, sem vnel ljudi, da so začeli staviti cerkev. V sedmih dneh so toliko izdelali, da sem jo blagoslovil danes, devetega avgusta. Trdna je, izdelana po ameriški šegi iz obtesanih hlodov, petdeset čevljev je dolga, dvajset čevljev široka in osemnajst visoka. Ima stolp in zvon, ki sem ga dal uliti v Detroitu. Krstil sem drugega avgusta pet in dvajset Indijancev, od drugega pa do danes spet pet in dvajset. Ta teden začnejo delati zame hišo s prostorno sobo za šolo. Od denarja za potovanje mi je ostalo še za sedem goldinarjev avstrijske veljave. Naš gospod škof mi ni mogel več dati, ker se je zakopal v silne stroške pri zidanju cerkve v Detroitu in v Green-Baju, ima tudi velike stroške za šole in druge naprave v Detroitu. Tukajšnji Indijanci so siromaki. Zemlja je slaba, ozračje je neugodno za poljedelstvo, obleka — ki jo dobivajo za kožuho vino od kanadskih kupcev — je silno draga. Prav v srce me boli, ko vidim njih otroke nage okoli tekati. Kako bi priporočilo misijonarja in njegovo vero, ko bi mogel te revne stvari vsaj za silo obleči! Kako rad bi storil to! Ob Veliki vodi in pri Krivem drevesu mi je bilo mogoče, ker sem imel dosti podpore...«

Tu se Baraga ustavi in zamisli: »Kako prav bi prišlo Indijancem, če bi res našel Nohamo zlato! Pa je povsod polno bajk o zakladih in polno ljudi si gubi čas in dušo z iskanjem... Čudno, da ne dobim nobenega

poročila o Nohamu in o Dolgolasu! Dasi ne pomeni leto in dan v teh daljavah kaj, vendar bi mi lahko poslal Vid kako vest. Nemara se je napotil v gorovje na iskanje in se je ponesrečil, ali pa je poslal poročilo k Sveti Mariji ob Veliki vodi. Dolgolasova otroka sta mi prirasla k srcu in njuna mati je tako želela... Toliko duš je tukaj, ki čakajo... Prosimo Gospoda žetve, da nam pošlje delavcev. In pomoči!»

Kričanje in dirjanje pred hišo vzdrami misijonarja. »Bele kože!« se derejo indijanski paglavci in stečejo mimo cerkve. Baraga se nasmehne: »Pozabili so, da čakajo na pouk. Pa kaka Bela koža bi bila to? Kupci nimajo ravno ta čas navade, oglašati se pri nas. Tu je prihod Bele kože dogodek, ki zanima tudi misijonarja.«

Baraga stopi ven in zagleda četo jezdecev v bližini cerkve. Prvi jezdec govori z Indijancem-tesarjem, ki kaže na Baragov dom. »Mene iščejo!« razume Baraga in zastavi korak. Vse, kar je na konjih, zdaj zvihra dol, teče proti njemu... Dva glavarja, z lasmi do ram, orlovo pero za ušesom, v beli usnjati obleki, za njima pa star mož v bikovi koži, ženska v pisani volneni suknji. A pred tema vihra k misijonarju drobno dekletce in vitek deček, Bela je koža in oblekca dekletca, dolgi in črni se vsipljejo dečku lasje preko ram.

»Utala in Utalisi!« vzklikne Baraga in že se mu nasloni deček na prsi in že mu objemlje dekletce kolena in žvrgoli: »Noze! Noze! Utala pridna, Utala molila in Marija podila Črnonožce grde in Marija poklicala očka v nebesa.«

»Očka? — Dolgolasa? — Umrl?« Baraga gleda zagorela glavarja, ki imata prekratke lase za Vranjeglavce — in se začudi: »Pozdravljen, glavar črne bolezni in glavar, čigar častno opravilo mi ni znano!«

»Glavar črk,« se prikloni Mohor, »vaš učenec, velečastiti, in zdaj učitelj na vranjeglavski visoki šoli. Tam predavam po vaši slovnici.«

»Joj, ravno na Nohama sem mislil!« vzklikne Baraga in objemlje rojaka. »Pravkar sem mislil na te, Vid — na vas vse. Sta pa res napredovala — glavarja sta postala? Prava glavarja? Pa kako je z Dolgolasom, Mandanka?«

Skromno stoji Indijanka z Bastelnom za svojimi prijatelji. Na Baragovo vprašanje se razjoka in mu pokaže na otroka: »Siroti sta! Bodi nam oče!«

»Dolgolas je umrl? Sami ste ostali? Predrag zaklad si mi pripeljala, žena,« odgovori misijonar in položi roki na glavo otrok. »Grlica izpod Skalnatga gorovja, mladi orlič, otroka ponosnega in poštenega moža — odslej sta moja otroka!«

»S svojim zadnjim vzdihom ti je priporočil Dolgolas svoja otroka,« zaihti Mandanka, »zdaj bodo samevale njegove kosti.«

Tačas se nabralo okoli došlecev polno otrok in odraslih. Baraga pokliče najbolj imenitnega domačina in mu naroči, da spravi konje in prtljago gostov v prostorni šupi za cerkvijo in da pripravi v par kočah prenočišče. Goste pa pelje v svojo »palačo« — tako je imenoval svojo nizko koč, ki mu je služila v stanovanje. Revščina je gledala od povsod...

Nohamo vzdihne: »Vranjeglavski viggami so res palače napram tukajšnjim bivališčem — težko bo za glavarjevo ženo in otroke!«

»Ne skrbi za nas, Nohamo,« ga potolaži Mandanka. »Ljubša mi je taka koč, če smem moliti v njej Boga.«

»Jutri postavimo novo hišo za naše goste,« odloči Baraga. »Zdaj se pa uredite za silo in potem mi poročaj, Nohamo, kaj in kako.«

Mandanka položi zavitek kož pred Barago: »Oprosti, da pridemo tako revni, bežali smo...«

Bridko pripomni Nohamo: »Obetal sem ti velik zaklad, glej, pa pridem praznih rok! Še svojo obleko sem pustil v gorovju.«

Baraga objame Utalisija: »Prinesel si mi najdražji zaklad: duše, ki hrepenijo po resnici. Ne skrbi me časno, vse nam bo preskrbel ljubi Bog.«

Nohamo pripoveduje, kako so našli Utalo, kako je umrl Dolgolas in mu izročil glavarstvo in skrb za otroka. »Seveda ni bilo mogočnim možem vseč, da bi jim gospodoval mlad belokožec. Morda sem bil prenagel z uva-
janjem novega življenja. Hotel sem, da se ukloni sekira oralu in preslici, pa se je vas takoj razklala v dve stranki, v bojno in v oralovo — toda oralova je bila zelo šibka in še otroci se niso vsi vnemali za njo. Bojevitih žensk

je pri Vranjeglavcih več ko krotkih in da se niso Vranjeglavci bali moje steklenice — ne vem, če bi bili mi odnesli svoje kratkolase skalpe. Sitnosti so se začele že pred Dolgolasovim pogrebom. Možje — in tudi Utalisi je bil med njimi — so hoteli na vsak način k Črnonožcem na maščevanje. Glavar da ne more biti pokopan nemaščevan! Najtežje je bilo ukrotiti mladega orla...«

Utalisi skloni glavo in dolgi lasje mu zakrijejo obraz. Baraga migne Nohamu in ta nadaljuje: »Glavarjev pogreb je bil napol krščanski, napol poganski. Na srečo niso imeli čarovnika. Na grob sem Dolgolasu postavil križ, a je zginil že prvo noč. Namesto križa so se zibali na kolih res črnonožki skalpi. Razumel sem, da ne bom ukrotil teh divjih src, in skrbelo me je samo to, kako rešim otroka in njiju mater. Lažje bi bili ušli takoj po Dolgolasovem pogrebu — pa upal sem na zaklad. Jeseni sem moral preskrbeti

vas z vsem potrebnim za zimo, pomladi sem se pa napravljal, da poiščem zlatonosno dolinico. Pa sem nekoč izvlekel tisto papirno cunjo iz skritega kota in jo pokazal Mohorju. Ta je pa izbruhnil v smeh...«

Nohamo mahoma umolkne, kot da ga je iznova zapekla bridkost, ki jo je občutil, ko mu je razdrl Mohorjev smeh vse njegove načrte.

Mohor se opraviči: »Kako bi se ne bil smejal? Spoznal sem načrt, ki ga je bil narisal moj sopotnik za šalo, ker je govorilo na potu v Ameriko vse samo o zlatu. Prodaj ga je za drag denar drugemu sopotniku.«

»In ta šala je bila kriva, da je umrlo več ljudi,« se zgrozi Baraga in tolaži Nohama: »Ubogi moj Vid! Vem, da nisi hotel ničesar zase — dovolj imaš doma — Bog pa bo že preskrbel te reveže. Bilo bi vse prelahko za misijonarja, če bi mu kdo kar nasul zlata.«

»Bilo me je grozno sram,« potoži Nohamo. »Človek si misli, kako je moder, pa nasede takim pobalinom! In ves svoj denar sem vtaknil v skrb za Indijance...«

»Prodali bomo kože in šli spet na lov, dokler ne bo za vožnjo,« ga tolaži Mohor. Mandanka se pa prestraši. »Pa nas vendar ne boš zapustil, Nohamo?«

Nohamo nadaljuje: »Človek obrača, Vranjeglavci pa obrnejo. Nekega dne, ko sva se z Mohorjem čudila, da so najini paglavci tako neposlušni pri pouku, prihiti Mandanka in mi pove, da smo jetniki. Bojna stranka da je zastražila vhod v vas — naš in Mandankin vigvam. Bastel pa tedaj ni bil v vasi: poslal sem ga bil s kožami in po pošto k Rupertovim in v fort. To je bila naša sreča! Stari lovec je že spoznal položaj in pripeljal Rupertove sinove pri povratku s seboj.«

»Kako čudovito vas je vendar rešil Bog!« vzdihne Baraga.

»Čudne rešitve se ne dogajajo samo v knjigah,« poudari Nohamo. »Ko so bojevit Vranjeglavci udrli k nam, sem skočil med nje s steklenico. Kropil sem besneče in vpil: 'Skrijte se takoj v hiše, sicer pošljem nad vas še hujšo bolezen, kakor je črna!' Par žensk je prijel krč — drugi so se razbežali, samo glavar upornikov in štirje njegovi pristaši so ostali in udarili name. Mohor in Utalisi pa sta mi skočila na pomoč — pa mi je bila že skoraj zadnja ura, ko se je oglasil za nami Bastel z mladimi Ruperti, ki so mlatili s puškinih kopiti po trmastih glavah.«

»Tako,« je končal po presledku Nohamo, »se je končalo moje spreobračanje divjakov. Dobil sem pismo, ki me pozivlje domov. Mohorja peljem s seboj, ne pozabim pa teh dveh otrok. Moja sta in tvoja, Friderik! Skrbel bom zanju, in ko se vrnem, vzamem Utalisisa s seboj. Dečka čaka še veliko delo... Naj se le protivi zavist zlih moči — tudi rdečepolta plemena so poklicana, da oznanjajo slavo Gospodovo. Sekira se umika oralu, za misijonarjevimi stopinjami rasejo vasi in mesta, novi svet se brati s starim.«

»Amen! In vsa zemlja naj slavi Boga Stvarnika!« dostavi ganjen Baraga.

D. D.: Plemič Vsemogoč.

NEKI kralj je imel mladega plemiča, ki so mu rekli plemič Vsemogoč, ker se je ustil, da mu je vse mogoče, kar pa ni bilo res. Na kraljevem dvoru je živel tudi šaljivec, ki je hotel bahača spreobrniti. To si je zamislil takole:

Nekega dne si je zaželel kralj za kosilo pečenih ptic, zato je rekel plemiču: »Pojdi v gozd in ustrelj mi deset ptic, da mi jih pripravijo za kosilo!«

»Ne samo deset,« reče plemič, »sto ptic ti prinesem.«

»Dobro,« reče kralj, »če si tako dober strelec, prinesi mi jih sto; za vsako dobiš tolar.«

Šaljivec je slišal ta pogovor, pohitel je v gozd na kraj, kjer je bilo največ ptic, in jim je zaklical:

»Zletite, ptičke, daleč proč,
nad vas bo prišel plemič Vsemogoč,
da ptičic sto ujame!«

Ko je prišel plemič v gozd, ni videl nobene ptice: poskrile so se v svoja gnezda. Vrnil se je h kralju. Ker ni prinesel obljubljenih ptic, ga je kralj obsodil na sto dni zavora.

Po prestani kazni mu kralj spet reče: »Danes si želim za kosilo sto rib.«

Bahač se je spomnil prestane kazni, postal je bolj ponižen in je rekel kralju: »Prinesem ti petdeset rib.«

Kralj je bil s tem zadovoljen in je obljubil plemiču za vsako ribo dukat. Šaljivec pa odhiti k jezeru in zakliče ribam:

»Oj ribice, le daleč proč,
nad vas bo prišel plemič Vsemogoč,
da ribic petdeset ujame.«

Plemič pride k jezeru. Ujeti ni mogel nobene ribe, ker so vse splavale na drugo stran jezera. Vrnil se je v grad brez rib in zdaj je bil obsojen na petdeset dni zavora, ker ni izpolnil svoje obljube.

Ko je plemič prestal svojo kazen, mu reče kralj: »Rad bi imel za pojedino zajca.«

»Gospod, najmanj deset zajcev ti hočem prinesiti,« odvrne plemič kralju.

Kralj mu obljubi spet za vsakega zajca zlatnik. Šaljivec pa odhiti pred plemičem v gozd in zakliče zajcem:

»Stecite, zajčki, daleč proč,
nad vas bo prišel plemič Vsemogoč,
da vas deset ujame!«

Plemič je hodil ves dan po gozdu, a ustrelil ni niti enega zajca, ker so se mu vsi poskrili. Spet je bil kaznovan na desetdnevni zapor.

Ko je bil plemič spet prost, si je kralj zaželel za kosilo jelena. Zato reče plemiču: »Pojdi v gozd in ustrelj mi jelena!«

Bahač se je spomnil trpljenja, ki mu ga je že povzročila njegova ošabnost, pa je ponižno pripomnil: »Skušal bom ustreliti vsaj enega jelena.« To se mu je tudi posrečilo. Z velikim veseljem je prinesel jelena kralju. Kralj se mu je nasmešnil in rekel: »Lahko je spolniti obljubo, ako človek nič nemogočega ne obljubi.« Šaljivca je pa silno veselilo, ko je videl, da je plemič Vsemogoč postal bolj ponižen.

(Jugendgarten, 1950.)

Elektra in njen nakit.

(Pripoveduje Janez Samotar.)

STARI kapitan Jure, ki je živel kraj mesta v stari hiši ob morju, je bil čuden mož: molčeč, sam vase zaprt, kakor da se je razprl z vsem božjim svetom. Nikdar ni hodil v družino; stopajoč sam s trdim korakom po obrežnem nasipu kraj morja, se je včasih tako zagledal v sinjo dalj njegovo, kakor da je pozabil na ves svet. Pravili so, da se mu takrat toži po lepotah daljnih dežel, ki jih je bil kdaj gledal kot pomorščak v svojem burnem življenju. Njegovo zagorelo, razorano lice je kazalo, da je bil preživel kapitan Jure že marsikatero bridko uro. O svoji mladosti in o mnogih potovanjih svojih pa ni nikoli rad govoril. Kakor da ima v srcu neko skrivnost, ki jo hoče nesti s seboj v grob! Edino bitje, ki se je stari kapitan z njim dobro razumel, je bila Elektra, njegova vnukinja. Z njo se je vozil v čolnu po morju, z njo se sprehajal v poletnih večerih po mestnem drevoredu, z njo se je tudi včasih kakor maček plazil po ostrih robovih skalnega obrežja, iščoč črvičkov, sladke ribje vabe za vsakdanji svoj jutranji lov. Mi, mestni otroci, se sicer kapitanu nismo nikdar izogibali, vendar nas je čudno spreletelo, če nas je včasih prijazno pogladil s šapastimi rokami po licih. Pa smo ipak prav radi iskali njegove družčine. Nekoliko zastran Elektre same, nekoliko pa tudi zaradi njega. Tudi Elektra je imela kapetana rada, a bolj po svoje. Bila je živa, vedno vesela in se je z nami rada igrala. On pa je čul nad njo kakor star medved nad mladičem. Gorjé mu, ki bi bil kdaj Elektri ponagajal! S šapastimi rokami je pograbil zlikovca, otresal z njim ko z mehom po zraku, da mu je pohajala sapa; nato ga pa trdo posadil na tla in ga odgnal.

Kapitan Jure je živel pri svojem sinu, očetu Elektre. Žene ni imel več. Umrla mu je bila neke ob Vzhodnem morju. Pravili so, da na isti ladji, ki ji je kapitan Jure sam poveljeval. Vzel jo je bil edinikrat s seboj na dolgo morsko pot, pa je ladjo zajel vihar, tajfun daljnega Vzhodnega morja, da se je sesula ob skalah. Komaj da se je rešil gotove smrti del posadke in kapitan z ženo vred. A žena je zbolela od napora in strahu ter umrla. Kapitan Jure se je vrnil sam domov in postal takšen, kakršnega smo poznali mi otroci.

Elektro pa smo imeli v čisljih še zaradi nečesa drugega. Parkrat v letu, o velikih praznikih, ko je šla z dedom k deseti maši, se nam je zdela imenitna gospa. Ne zastran čedne obleke, ampak zaradi nakita, ki ga je imela ob takih prilikah okrog vratu. Bila je to lepa ovratnica, polna svetlih biserov različne velikosti. Ker je bila niz zanjo predolga, jo je trikrat ovijala okrog vratu. Tudi to se nam je zdelo prav.

Elektra nam je nekoč zaupala, da je dobila dragocenost po zapuščini rajne kapitanove žene. Zdaj se nam je stvar zdela še bolj imenitna in so se začela brž med nami razna ugibanja. Bog ve, odkod je vzel kapitan to silno čudo? V duhu pred nami so vstajale slike strašnih bojov s kitajskimi morskimi roparji; ladje, polne skrinj zlata in dragih kamenov, so zmagoslavno ubirale svojo pot v svobodo iz zvitih zased nemarne pomorske golazni, ki je živela od krvi in greha, in se nam je zdel potem kapitan Jure še strašnejši in zagonetnejši. Junak, ki vse ve in zmore! Le nečesa nismo mogli ugeniti: odkod so ti biseri? Kako jih človek pridobiva? Ali zrasedo sami? Ali jih človeška roka ustvarja, ali kaj? Zastonj so bila vsa ugibanja, zaman ves naš trud! Ta je menil to, oni spet drugo. Misli so se križale in plele vsevprek, le pravega konca niso znale najti.

Te svoje križe in težave smo некоč zaupali tudi Elektri in ona nam je obljubila, da bo kaj poizvedela pri dedu. In tako se je zgodilo, da nas je kapitan Jure nekega dne, ko smo se igrali ob morju, poklical. Posadil nas je okrog sebe lepo v krogu in se je med nami razpел sledeči razgovor:

»Na svojih potovanjih po daljnem svetu sem večkrat obiskal Avstralijo in Ceylon. Kakor že veste, je Avstralija peti del suhega sveta, a Ceylon velik otok ob vzhodnem obrežju Indije. V mestih, kjer se je ustavljal naš parobrod, sem videl, da prodajajo Avstranci bisere kar na trgu, kakor se nudi pri nas razna roba ob semanjih dneh. Ti ljudje so bili seveda le prekupčevalci: sami so bisere pokupili od drugih prodajalcev.«

»Odkod pa so jih ti dobili?« se je nekdo oglasil.

»Od avstralskih ribičev,« je rad pojasnil kapitan Jure, da smo se vsi začudili. Nato je nadaljeval: »Avstralski ribič se peča razen z ribjim lovom tudi s tem, da nabira školjke. Ali veste, kaj so to — školjke? Morski mehkužci so, ki žive zaprti v apnenasti hišici in so prilepljeni kam na morsko dno ali na skale. Biser se pa pridobiva iz posebne vrste školjke, tako zvane ostrige. Kakor sleherna školjka, je tudi ostriga mehkužec, žival mehkega, sluzastega telesa, ki v mladosti prosto plava po morju. Ko pa ostriga odrase, začne izločati iz sebe apnenec in ta v podobi dveh lupin zajame školjkinino mehko telo ter ga tako obvaruje nezgod. Zdaj, seveda, školjka ne more več plavati po vodi, ampak se sesede na dno in tam se najrajši oprime robovov kakšne skale. Hrani se z najdrobnejšimi morskimi živalcami, zato mora biti vedno odprta. Le v trenutkih nevarnosti zapre oba apnenasta pokrovca nad seboj tako, da ju — dokler je živa — težko odpreš celo z najtrdnjšim nožem.«

»Kako se pa v ostrigi naredi biser?« se je spet glasilo vprašanje.

»Vsaka ostriga nam ne dá bisera, le nekatere. Kako, to vam pojasnim kesneje. Vsaka teh živalic obda svojo apnenasto hišico odznotraj z biserno matico. To je neka svetla, barve spremenljajoča plast gladke snovi, ki pokrije hrapaste stene školjkine hišice, da žival lepše v nji počiva. Biserno matico lahko najdete sami v vsaki navadni školjki. Poglejte lepše nožiče: njih ročaji so iz školjkine matice.«

»Zakaj pa ne more vsaka ostriga napraviti bisera?« smo spet radovedno poizvedovali.

»Zakaj? To stori vse slučaj. Vi že veste, da se ostriga, kakor vsaka školjka, hrani le s tem, kar ji naplavi morje v hišico. Zgodí se pa včasih, da zanese voda vanjo tudi nepotrebne stvari: zrnca drobnega peska ali kaj podobnega. Ostriga pa tega ne more več izločiti in jo potem v njeni ozki hišici to zrnce tišči v mehko sluzasto telo. Pa si žival pomaga iz težave tako, da brž izloči neko tekočino, ki se zrnca lepljivo oprime in se kmalu potem strdi. Ta nova snovna plast to zrnco je gladka. Ostriga pa jo z novo tekočino večja in večja, dokler zrnce ne postane tako veliko, da ga moremo prijeti v roke. Zdaj je zrnce svetlo, okroglo in spreminja barvo. To je biser, ki ga vidite včasih na ženskem okrasku.«

»Kako pa vzamejo Avstranci te bisere iz morja?« smo vprašali.

»To delo pomeni tudi avstralskemu ribiču precejšnjo življenjsko nevarnost. Lov na ostrige-bisernice se more vršiti vsako leto le nekaj tednov v mesecu marcu in aprilu. Ribiške ladje odplujejo takrat v zgodnjem jutru k bregovom, kjer žive take ostrige. S seboj imajo dolge vrvi, ki so ovite na enem koncu okrog težkih kamenov. Na teh kamenih sedeče ljudi spuščajo na morsko dno. Tam morajo z noži trgati ostrige od skal in jih spravljati v posebne vreče. Tak ribič, ko je še na krovu ladje, je videti kaj čuden. Nos

si zamaši s koščeno pripravo, da mu voda ne lije v grlo. Potopljen na morsko dno potem lahko vztraja največ eno minuto. Svoje delo mora tedaj opraviti zelo hitro. Paziti mora tudi na morske some, ki jih je v tistih morjih mnogo. Zato se oboroži tudi z nožem, ki ga nosi za pasom. Ko je napaden, dá znamenje po vrvi ribičem na barko, da ga potegnejo brž iz nevarnega položaja. Delo teh ribičev je tedaj trdo in težko, posebno še, če pomislite, da ni v vsaki ostrigi biser ter da morajo ribiči nabrati veliko število školjk, da se jim z gotovostjo trud izplača.«

»Ali ribiči sami odpirajo školjke in pobirajo bisere iz njih?« smo bili radovedni.

»Ne! Oni odnesó svoj plen nedotaknjen na tržišče in ga tam prodajo za primeren denar. Kupec pa, ki robo kupi, plača, ne da bi prav za prav vedel, ali se mu bo kupčija obnesla ali ne. Če je v kupljenih ostrigah mnogo bisero v čem so lepi, veliki, je zadovoljen, ker na njih mnogo zasluži; drugače pa mora utrpeti veliko zgubo.«

»Tedaj je iskanje bisero nevaren posel!« smo hoteli dokončati razgovor.

»Je, če iščemo bisero na tak, najpreprostejši način!« nas pouči kapitan Jure in brž nadaljuje: »Pa si ljudje pomagajo tudi na ta način, da se potapljajo v morje zavarovani s potapljaško obleko, ki jo poznate tudi vi. Tak potapljač, kakor veste, lahko vztraja v morju po več ur. Njegovo delo je potem lažje in uspešnejše.«

Kapitan Jure je zaključil svoje pripovedovanje in potegnil iz žepa dragoceno biserno ovratnico Elektrino. Šla je med nami od roke do roke. Biseri so bili lepi, vsi podobni malim hruškicam, in so se mavrično svetili v solnčni luči. Kapitan Jure nam je zatrdil, da so taki biseri najbolj čislani in najdražji. Oni mali, ki imajo nepravilno obliko, se dobe koderkoli za vsako ceno.

Ko je kapitana nekdo od nas povprašal, kje in kako je on dobil to dragoceno čudo, se mu je lice naenkrat zresnilo. Brž je vstal, prijel Elektro za roko in odšel brez odgovora po bregu. Mi nismo takrat znali, ali je mož užaljen ali jezen.

Zgodba o biserni ovratnici pa, ki smo jo imeli takrat v rokah, je ostala kapitanova skrivnost. Zvedeli je nismo nikdar. Še celo Elektra, njegova ljubljanka, nikdar!

Črtomir Zorec: Delo ni sramotno.

DESETNIK je nadziral vojake, ko so morali prevaliti težko skalo. Vojaki so se mučili na vse pretege, skale pa le niso mogli premakniti.

Mimo pride gospod in vpraša desetnika, zakaj ne pomaga vojakom. Pa odvrne desetnik: »Mi ni treba, ker sem desetnik!«

Gospod je nato sam pomagal vojakom in tako so z združenimi silami vendarle prevalili težko skalo.

Gospod si je otepel prah, nato pa rekel desetniku: »Desetniče, nikoli ne pomagaj svojim vojakom, rajši pokliči generala!«

Tačas je desetnik spoznal v gospodu generala Wešingtona (poznejšega prvega ameriškega predsednika); bil je civilno oblečen in ga ni mogel prepoznati na prvi hip.

Ciril Poderžaj: Nočni gost.

rišel sem tisti večer s prižgano svečo v svojo sobo, da bi šel k počitku. Komaj sem bil pa čez prag, sem opazil neko črno stvar — v hipu me je obšel strah od nog do glave — kako nekaj poskakuje ob zidu. Pripognil sem se. Videl sem, da me je prestrašila drobna, črnobela mestna lastovka.

Ujel sem jo. Pa mi je spet ušla in ob svitu sveče poletela kvišku. Zadržala je ob steni navzgor, se odbila od stropa in spet zdrknila na tla pa onemogla.

Kako je bila vroča! Kar žarelo je iz njenega telesca v mojo dlan. Srce ji je silovito udarjalo. Poskusila je, da se osvobodi, in ježno je grizla okrog sebe. To grizenje je bilo pa tako, kakor če bi jaz z nohtom izdiral žrebljčke. Kljun se je revici udajal.

Grizenje ni pomagalo, bolje bi bilo uiti. Res mi je še enkrat ušla. Nisem je smel stisniti, drugače bi jo bil strl.

Ko sem jo spet ujel, sem jo s samozavestjo predsednika ali odbornika društva za varstvo živali nesel na okno, da jo spustim na prosto.

Bilo je pa že pozno in temno. Mesečine ni bilo.

Zgodilo se je pa drugače, kakor sem pričakoval.

V trenutku je bila lastovka na moji desni rami — ni zletela, ampak po iztegnjeni roki splezala —, potem se pa spet vrgla po sobi kvišku...

Čudil sem se, ko sem jo pobiral. Iz skušnje vem, da bi bil vrabec takoj zginil z odprte dlani, podnevi ali ponoči, če bi bil mogel; plemenita in razumna lastovka je pa čutila več strahu pred nočjo kakor pred človekom.

Mogoče se pa motim? Še enkrat sem poskusil ob oknu, če bo odletela. Pa spet ni hotela. Z dlani po roki in ramo, potem v zid in na tla.

Kam bi jo dejal čez noč?

Kletke nisem imel nobene. Potrebna bi bila pa taka s platnenim stropom, kakršno rabijo za škrjance. V navadni bi si ubožica potolkla glavo. Toda gotovo le ni — treba poskusiti, če bi mogla v taki kletki prenočiti? Pravijo pa, da tako svobodoljubne ptičice ni zlepa, kakor je lastovka.

Naredil sem po domače in poveznil na črnega gosta svoj ponošeni klobuk. Tako je bilo gotovo, da si glave ne bo potolkla. — Ko sem pa pozneje nekoliko prisluškoval, sem razločil izpod klobuka — ali bolje rečeno: iz klobuka — nemirno prhutanje in zletavanje. Torej je tudi ta, na vse strani mehka »kletka« zanič!

Robec bi pomagal? — Res sem povezal lastovko v robec malo manj tesno, kakor kakšna mati poveže otroka v plenice.

Zdaj je bil pod klobukom mir.

*

Zgodbe pa še ni konec. Najlepše šele pride, ali — je prav za prav že prišlo: drugo jutro namreč.

Bilo je praznično nedeljsko jutro. Moja soba je bila na osojni strani, v senci, zato so pa velika okna odkrivala pogled na pobočje, ki se je kopalo v spomladanskem solncu, odeto v sveže talno zelenje in potreseno tu pa tam s cvetočim drevjem. Skozi dvojne odprti oken je vel svež jutranji zrak, da se je čutil dih bližnjega, komaj nekaj ur oddaljenega morja.

Oprostil sem lastovko iz robca. Ker se mi je mudilo na delo, sem ptičko kratkoma postavil na kameniti obod enega izmed oken. — »Z Bogom, tetka, pa doma pozdravi!«

Kaj mislite, da je odletela? — »Seveda, kakor bi jo podila ujeda!«

Pa nil!

Stresla se je od mraza, skrčila se, pa napravila gibčen polobrač in se zagledala vame...

»A tako! — Gospodično zebe... Snoči jo je bilo strah, danes jo pa zebe... Kako smo nežni in občutljivi!... Toda pestoval te ne bom. Ne utegnem...«

Brez upiranja se je dala prijeti. Vse jutro ni niti enkrat poskusila ugrizniti, kakor je snoči. Mirno je čepela v topli roki in menda čustvovala: »Če me dozdaj ta mož z gorko roko ni snedel, me tudi zdaj ne bo!«

Pohištva v sobi nimam mnogo. Divana nimam, zlatega prestola tudi ne. Najmehkejši in najtoplejši kraj v sobi je še postelja. Privoščil sem ljubi ptičici blazino, in ker je bila tako zmznjena, sem jo ogrnil namesto z »veliko ruto« z robcem, v katerem je prespala noč. Z blazine je lahko pregledala vso prostorno in visoko sobo in skozi velika okna tudi kos neba in spomladanskega zelenja. Sédel sem za mizo pred knjigo, pa vsak hip pogledal, kdaj se bo ptička izmotala iz robca in jo popihala skozi okno.

Pa nič! To je presegalo že vse meje moje vljudnosti!

Ogrnjena z ruto se je pokojno in vdano ozirala s svojimi črnobleštimi očesci po sobi in ni premaknila nobene nožice ne na desno ne na levo. Menda je nadaljevala kakšne sanje, ki jih je začela še pod klobukom. Ali pa ji je noč vzbudila spomine na rano mladost? Morda pa še ni spala v tako mehkem in brezvetrnem zavetju, odkar je zadnjikrat poskočila iz materinega gnezdeca?

»Tri sto drenovih! Kar gledala se pa ne bova! Če že ni drugače, se pa igrajva!«

Prédse na mizo sem jo postavil.

V črni glavici se je tedaj že zjasnilo. Komaj sem jo vzel na mizo, se je obrnila proti oknu in naredila dva mirna skoka.

Hitel sem z njo na okno.

Kako je veselo kriknila, ko se je zavihtela v zrak in se spet začutila v znanem prostoru! Skoro istočasno s krikom je pa napravila v letu oster obrat nazaj in kvišku. Zamigljal je pred mojimi očmi za hipec beli del njene pernate oblekice, in ljubeznivega gosta nisem videl več.

Radivoj Rehar: Jurij s pušo in zmaj.

Čez zeleno, cvetno rušo
šel junak je, Jurij s pušo;
z glavo dvignjeno visoko,
s stegnjeno junaško roko
sam pri sebi je govoril,
sam pri sebi sklep je storil:

»Bodi zmaj že kakšenkoli,
ki razsaja tod okoli
in pustoši naše trate,
polja in vrté bogate —
jaz pokažem mu, mrcini,
da smo v naši domovini
še junaki, ne slabiči:
jaz ubijem ga pri priči!«

To dejal je Jurij s pušo,
stopil čez zeleno rušo,
stopil dalje čez brežino
na sosedovo planino:
tam zagledal med lesovi
zmaja strasnega z rogovi,
mu grdo v oči pogledal,
to mu rekel, to povedal:

»Sem iskal te dolgo časa
z bridkim mečem okrog pasa
in z leseno pušo svojo,
da končam prevzetnost tvojo.
Brž se zdaj na smrt pripravi —
mene srd strahoten davi —
zate zmaj ni več rešitve
izpod moje ostre britve!«

Zmaj je gledal, nič ni rekel,
ni se ustrašil, ni utekel,
glavo svojo le rogato
nizko sklonil je nad trato.
Jurij se je razkoračil,
srce svoje ojunačil,
meč iz nožnice povlekel
in ošabno zmaju rekel:

»Mislim, da si, pasja dlaka,
v meni že spoznal junaka,
ki je tebi kos edini
v vsej tej naši domovini,
in zato naj smrt bo tvoja
brez trpinčenja in boja.«

To je rekel, meč izdrl
in po zmaju se ozrl,
da bi mu odsekal glavo,
vrgel jo v zeleno travo...

Ali joj! Ko da bi trenil
zmaj se zganil je, počenil,
z glavo Jurju v trebuh skočil
in po bregu ga potočil,
da se ko kolo sproščeno
sukal v polje je zeleno
med grmovje in bodičje,
ose razpraskal si obličje
in domov se z vso krvavo
in pobito vrnil glavo...

Masaryk in deca. Ko so posetili češkega predsednika Masaryka otroci, da mu čestitajo k osemdesetletnici in izroče darila, so se začeli z njim pogovarjati, in v dvorani praškega gradu, kjer je bilo zbranih več sto otrok, je bilo nenavadno živo. Mali voščilci so po vrsti stopali pred Masaryka, mu čestitali, okrog in okrog pa je stalo vse polno otrok. Naenkrat se skozi vrste otrok prerine mal, petleten dečko s krasnimi svilenimi lasmi, se ustavi pred Masarykom in ga gleda, ne da bi trenil z očesom. Ko je otrok, ki mu je v tistem trenutku deklamiral, nehaj, se Masaryk, misleč, da hoče mali dečko deklamirati, obrne k njemu in mu reče: »Kaj pa želiš ti, mali?« Toda otrok je molčal in ga je še naprej nepremično gledal. Masaryk je razumel, pogladil je dečka po glavi in mu smejoč se dejal: »Ti nimaš torej nobene čestitke? Ti si prišel samo, da me vidiš? Prav imaš; to je lepše.« Otrok je bil ves iz sebe od sreče in radosti. — V drugi skupini je neki mal Slovaček podaril Masaryku živo črno jagnje z rdečim trakom. Otroci se ga nikakor niso mogli nagledati. Prišel je predsednik s spremstvom in nekdo iz spremstva ga je vprašal: »Kaj bomo s tem jagnjetom?« Predsednik se je zasmel: »Naj rase jagnje. Ne bomo ga pojedli. Odnesi ga bomo v Lane, kjer bo raslo in končalo naravne smrti.« Otroške oči so sijale radosti.

96 otrok na mrtvaškem odru. V ameriški otroški bolnišnici Bellevue se je pripetila strašna nesreča. Iz Francije je došlo novo zdravilo proti kašlju, ki je ugonobilo nežno življenje 96 otrok. Kdo je bil kriv te strašne katastrofe? Nihče — ali pa recimo: pomota. Zdraviliški lekarnar je to, samo na sebi nedolžno zdravilo predpisal v prevelikih količinah, ker je zamenjal evropske grame z ameriškim uncami. Imel je obojno težo, odnosno mero za enakoveljavno, pa se je kruto zmotil. Radi te usodne nesreče je nastal pred bolnišnico ne samo pretresujoč jok, marveč se je dvigala tudi silna nejevolja razburjenega ljudstva proti upravi zavoda. Mnogi so hoteli hišo napasti in nedolžno strežništvo pretepsti. Stražniki in ognje-gasci so morali priti, da so hrup ustavili in ljudi pomirili. — Nesreča res nikdar ne počiva. Upamo, da otroci niso bili omadeževani z grehi in so božjo sodbo dobro prestali.

Ne takih reči — otroku! Na Bavarskem (v kraju Saarbrücken) je prišel so-sedov petletni fantiček mladi gospe voščiti za god. Gospa mu je v neprevidnosti natočila požirek žgane, sladke pijače. Dečku je tekočina očividno ugajala, pa si je v nenavzočnosti gospe natočil sladkega nektarja še trikrat. Ta nepremišljena tatvina mu je ugasnila mlado življenje. Drugi dan ga je tako zdelovalo, da je podlegel. Zdravnik je ugotovil zastrupljenje z alkoholom. Ti nesrečni strup!

»Zapišite svoje zadnje sanje!« — tako domačo nalogo je dala učiteljica v kraju Ledeks (Češko) učencem svojega razreda. 10 letni Vojteh je to reč prav dobro pogodil. Popisal je — če se ni lagal — kako se je s svojima součencema (Sobek in Nerod) na bližnji reki Sazava drsal, pa se je led udrl in so vsi trije po strašni borbi utonili. Čudno! Pozneje ga je ta nesreča res zadela. Neki prijatelj jih je povabil na svoj dom. Na poti k njemu so morali iti čez omenjeno vodo, ki je bila zamrznjena. Led se je upognil in vsi so se pogreznili v mrzli grob. Ali niso bile sanje opomin, naj bodo oprezní, obenem pa vsekdar pripravljeni, stopiti pred sodbo božjo? Dostikrat se Bog posluží tudi sauja, da človeka posvari ali ga opozori na nevarnost. »Čujte in molite!«

Plemenito je ravnal. Blizu mesta Klattau na zahodnem Češkem je slišal neki mizarski pomočnik silno vpitje. Šest otrok se je pri drsanju pogreznilo pod led. Brž je skočil na pomoč, a se je tudi njemu udrl. S silo je, stoječ v mrzli vodi, prodl ledeno skorjo ter se prekopal do otrok. Trikrat je skočil v vodo in rešil vseh šest. Ko so domači prihiteli, da bi se mu zahvalili, ga že ni bilo več. Ni iskal hvale, storil je le svojo dolžnost iz ljubezni do bližnjega.

Modrost v pregovorih domačih in tujih

Peti, petje.

Boljše peti ko kleti.
 Poj, pa dolgih ne; dolga pesem se upre.
 Sam peti in sam mlatiti, je kmalu dolgočasno.
 Iz lakote ali iz obilnosti peti, je dvoje.
 Marsikdo poje, ki mu je pri srcu hudó.
 Ta je moj, ki mojo pesem poje.
 Vsak ptič poje, kakor mu je kljun zrasel.
 Šiba novo mašo poje.
 Kjer veliko pojó, malo mislijo.
 V družbi lahko vsi hkrati pojó, govoré pa ne.
 Vse pesmi se ne spojó do konca.
 Kdor ni za petje, je pa morda za žvžžganje.
 Perje in petje ptiča izdaja.
 Po petju se ptič spozna.
 Lepo petje s srca prah obriše.
 Lepo petje ptiča v letu ustavi.
 Lepo petje kačo ukroti.
 Petje lakoto prežene, pa le za kratek čas.
 Lepo petje izvabi denar iz žepa.
 Trobentanje in petje grlo suši.
 Kar s petjem pridobiš, spet z grlom zgubiš.

R e k i.

Takrat so mi ptičke pele!
 Komu hvalo peti.
 Po ušesih mi poje.
 Kar pravite, lepo poje.
 Šiba (palica) bo pela.
 Huda mi je pela.
 O petelinovem petju.
 Zmiraj eno poje.

Na Gorenjsko!

Ant. Žužek.

(Konec.)

Ko zapustimo ljubko postajo Nomenj, vidimo na levi malo naselje Lepence, na desni pa kmalu nato Bitenjsko polje s cerkvico na samem in vasjo Bitnje. Nato vlak zavije po visokem nasipu na levo čez dokaj visok most — tretji na tej poti — spodaj že precejšnja Sava, in v dveh minutah smo na postaji Bistrica-Bohinjsko jezero. Takoj pri postaji se začneja veliki predor skozi Črno prst. Kaj radi bi se peljali še nekoliko naprej, sko-

zi ogromno luknjo — blizu 8 km je dolga — pa bi se že spet srečali s črnimi Lahi. Zato pa ostanimo rajši v lepi Bohinjski Bistrici. To je središče Bohinja (512 m) s prelepo lego ob nogah po znameniti planinski flori znane Črne prsti (1844 m). Bohinjska Bistrica je cvetoč kraj, šteje blizu 1000 prebivalcev in ima poleg raznih uradov kot tujskoprometni kraj dokaj urejenih hotelov, trgovin itd. Krasen je od tukaj pogled na triglavske snežnike, na Rudnico, Črno prst, Rodico, Bogatin in dr.

Dvoje posebnih znamenitosti čuva Bohinj, ta bajna in maravnih lepot prepolna dolina: Bohinjsko jezero in slap Savice — bistré hčerke veličastnega Triglava, najvišje in najlepše jugoslovanske gore. Od Bohinjske Bistrice je Bohinjsko jezero (525 m nad morjem) oddaljeno dobro uro hoda. V samem srcu Julijskih Alp leži, v tihi samoti, med navpičnimi stenami gorá ter med zelenimi, poraslimi griči in prostiranimi senošetmi. Dolgo je skoro 5 km, široko pa 1 km. Ob južni obali je splejana gladka cesta, ki veže tri glavne jezerske postojanke od vzhoda proti zapadu: Sveti Janez z mično, zelo staro cerkvico nad mostom ob izlivu Savice, s spodnjega konca jezera, s pogledom na Bohinjske planine v ozadju; Sveti Duh s prelepo lego in pogledom na Pršivec (1761 m) leži na sredi južne jezerske obale, in Hotel Zlatorog Slovenskega planinskega društva v Ukanci, na zapadnem koncu Bohinjskega jezera, kjer priobtni Savica »hči kraljeva« izpod slapa iz štene Komarče. Do sem je iz Bohinjske Bistrice dobri dve uri hoje. Nepopisno lep je divni izvir Save — slap Savice. Šestdeset metrov visoko pada silno vodovje z gromovitim, oglušujočim padcem. Ta slap je opeval Prešeren v »Krstu pri Savici«, tu se je vnemala pevska žilica Vodniku ki je župnikoval in pisal svoj znani življenjepis »v Gorjušah v Bohinjskih gorah«. Od hotela Zlatorog do slapa vodi lepa pot uro hoda po travnikih in gozdovih ob Savici navzgor.

Čujmo zdaj še, kaj nam pripoveduje o Bohinju v minulih časih znameniti pisatelj Janez Mencinger, ki je bil rojen leta 1858 na Brodu v Bohinju: »Bohinjska deželica je bila na vse strani zaprta občevaranju z rojaki na širnem polju, ob prometnih cestah ali v mestih in tako zaprta vsakemu omikajočemu stranskemu vplivu. Hiše so bile vse vprek lesene, nizke z majhnimi okni in vse zakajene, ker niso imele dimnikov. V dolgih zimskih večerih so skupno sobo razsvetljevale zgolj

treske na levi; a v skupni sobi se je hkratu predlo in tkalo, tesalo in strugalo, plesalo in molilo. Rod za rodom je nosil obleko istega kroja in šiva in iz istega domačega blaga. Kmetovalo, planšarilo, sirilo, lesarilo in rudarilo se je vedno neumorno, toda vek za vekom po istem starem načinu in z vedno enakim orodjem, brez vse želje ali potrebe napredka. Nihče ni poznal šole; knjiga ni prišla pod kmetiško streho. Vendar so bili tedanji rodovi srečni, ker so imeli čisto malo potrebščin, katerim so lahko zadoščali doma po priposestovanih običajih; in zadovoljni so bili tudi sami s seboj in med seboj. Kaj nenavadnega, dramečega ali pretresujočega se in v Bohinju ni zgodilo; tam niso videli ne bajevnih pesjanov ne Turkov ne beneških vojnih čet in sploh nobenih vojakov; a vse domače življenje se je snovalo redno in enakomerno po starih šegah in navadah.

Tako je bilo v Bohinjski dolini pred sto in sto leti: Bohinj je bil za širše množice popolnoma nepristopen. A napočilo je 20. stoletje in v Bohinju so pričeli vrtati hribe in graditi drzne mostove. Zapiskal je vlak po tihni dolini in šinil skozi Črno prst na solnčni jug. Tedaj so zaživeli tudi Bohinjci novo, povsem drugo življenje...

Drobiž.

Žalostna dogodba. Angleški tovorni parnik »Manchester Producer« je nedavno na odprtem morju dohitelo silovito neurje, ki je zahtevalo za žrtev ves njegov tovor: 300 volov, ukrcanih za prevoz iz Halifaxa v neko severno angleško pristanišče. Nevihita je zajela ladjo kmalu potem, ko je zapustila pristanišče in zaplula na odprto morje. Valovi so se poigravali z njo kakor z orehovo lupino. Posadki, ki je pretila smrtna nevarnost, ni preostajalo nič drugega, nego da je sklenila pometati z ladje ves tovor, predvsem torej vseh 300 glav živine. To se je zgodilo in kapitan barke je po rešitvi opisal časnikarjem to žalostno dogodbo takole: Burja je tulila kakor zgubljen duša in valovi so se dvigali kakor cela pogorja. Bilo je enostavno nemogoče stopiti na krov, n živali, ki so že dolgo bile gladne in žejne, so žalostno mukale v svojih stajah. Hoteli smo zaokreniti ladjo, da se vrnemo proti Halifaxu — toda v tem je ravno nastopila usodna neizgoda: pri zaokretu se je zlomil vijak. Valovi so nas začeli neusmiljeno tirati sem in tja in položaj je zahteval, da tovor 300 volov, žrtvujemo morju. Začeli smo jih torej goniti iz staj na krov. Toda nesrečne živali so morale slutiti svojo usodo, ker so se neverjetno uporno branile pohoda v smrt ter se za-

ganjale nazaj v stajo, četudi smo jim molili vile in drugo orodje nasproti. Končno smo jih iztirali na krov, kjer so jih pljuskom odnašali divji valovi — in mi smo morali trpko gledati, kako so se uboge žrtve borile s smrtjo.

Moč živali. Potovalec Alexander je opazil na svojem potovanju po Sev. Ameriki na obali pri ustju reke Savannah velikega orla, ki je meril z razpetimi perutnicami nad 2 m. Orel se je spustil nad školjko (ostrea virginica) izredne velikosti v trenutku, ko se je odprla. Toda v istem hipu, ko je hotel orel iztrgati ven sočno meso, se je školjka zaprla in stisnila orlu kremplje s tako silo, da je bil kar prikovan k težki školjki. Prav nič mu ni pomagala njegova silna moč in prhutanje s krili. Pri naslednji plimi bi bil najbrže tudi utonil, da ga ni oprostil potovalec Alexander s tem, da je razbil školjko.

Mladenič iz bronaste dobe. V grofiji Pembroke v Walesu (Velika Britanija) so razmetavali grič poln grobov in so dobili tam posode z deloma ožganimi človeškimi kostmi. Poslali so jih znamenemu londonskemu raziskovalcu prof. Keithu. Pravi, da so posode stare nad tri tisoč let. Med ostanki so tudi zobje mladeniča, kojega starost ceni profesor po kronah na zobeh na dvanajst let. Me človeškimi kostmi so dobili tudi čekan divjega prešiča, ki je gotovo le slučajno zašel zraven. Prišli so tudi do majhnega prostora, ki je bil z mrtvaškim kamenom pokrit; na kamen je pa urezala spretna roka risbe, da takih iz te dobe doslej še niso našli.

Rešitve v 9. številci.

Skrivnostni obroč.

Rešitev: Skupine naj se vzamejo po abecednem redu in dobimo:

V kupi se jih je več utopilo, kakor v v morju potonilo.

Računska naloga.

Rimske številke IV, IX, XIX, XL, XC, CD.

Številnica.

Mladost je norost, čez jarek skače, kjer je most.

Ključ: Lakomnost, dračje, zel.

N A Š I R A Z G O V O R I

Anton S.:

Jankova pomlad.

Kadar se je Drobnačev Janko ozrl pozimi na zasnežene planine, se je vselej domislil na tiste dneve, ko je po njih brezskrbno skakal za svojimi ovčicami, prepeval in vriskal, kolikor mu je dalo njegovo mlado srce. Vso zimo je željno pričakoval, da se mu povrne spet lepi čas pastirskega življenja.

ln prišla je pomlad, vesela in radostna kakor Jankovo srce. Vrnila mu je spet življenje, ki so mu ga nudile cvetoče planine in solnčne livade. Spet je bil Janko kralj planine. Hodil je za ovčami po zelenih pašnikih, prepeval z veselimi pticami, trgal in božal pisane cvetke, skratka, pil je radostno življenje iz polne čaše, ki mu jo je nudila oživljena pomlad.

Srebrni potoček ob vznožju ga je veselo pozdravljaj, modre potočnice, dehteče vijolice vabile. In nežne šmarnice so se belile iz gozdnega mraka.

Pozabil je Janko spet na vse težave dolgočasne zime. Njegovo mlado srce je zopet uživalo mir in zadovoljnost v prosti božji naravi.

Iztok:

Spomini.

Ob tihih mirnih večerih,
ko v zvezdnato gledam nebo,
se mi ob spominih predaljšnih
orósi temotno oko.

Tja misli mi vse pohitijo,
kjer mili domači je kraj,
pač rade se tamkaj mudijo,
saj tam je moj zemeljski raj.

Usoda, kako si ti trda,
zakaj si odvedla me v svet,
po raju tem vzdiham sirota,
v njem želel bi vedno živeti.

Ignacij R.:

Slovo od domovine.

Oj priroda, oj nebo, oj solnce milo,
zdaj čujte moje zadnje poslovalo,
čuvaj Bog te, domovina mila,
zbogom, zbogom, vi prijatelji predragi,
zbogom vsi, ki ste mi bili blagi!
Proč zdaj moram, daleč v kraj neznani,
kdo ve, če se vidimo spet zbrani.
Srečna bodi mi, oj domovina,
ne odrekaj mi v bodočnosti spomina,
česarvno daleč, vedno bom tvoj sin.

Marija Jožefa: Kakšni dvomi prešinjajo tvojo mlado dušo? »Ubog tvoj otrok v dvomu tu biva, obraz svoj nesrečni v dlani si skriva, o Mati!« Daj, potegni dlan od obraza, draga deklica, da se vidimo oči v oči, če ni ta nesrečnost le narajena, tako zavoljo žalostne pesemce, ki si jo ob spominu na prečitane stvari neresnično zapela. Piši spet kmalu in podpiši se s polnim imenom. Z Bogom!

Iztok: Ti tudi ne poveš, kako se pišeš. Pomladni sprehod je čedna domača naloga, pesmi morem pa manj pohvaliti. Hudo je res, živeti od doma, vendar glavo pokonci, fant, in poslušaj še Levstika, ki uči, da »ta ni junak, ta ni za rabo, kdor tujih videl ni ljudi!«

Ignacij: Tebi, seve, je težje: med Tvojo domovino in Tvojim sedanjim bivališčem je težka, ostra meja. Pa naj bo še taka, Tvojim zvestim mislim ne brani, da ne bi hitele pogostokrat v solnčno, a vendar tako neveselo domovino. saj tudi:

»... golob izpod tujega neba trepeče nazaj,
hrepenenje mu je pokazalo i pot i kraj.«

Vasovalec.